

טיוטת תקנות

א. שם התקנות המוצעות

תקנות בתי השרעיים (נט בתי הדין) התשפ"ב-2022

ב. מטרת התקנות המוצעות והצורך בהן

"נט בתי הדין" הינה מערכת ממוחשבת חדשה, באמצעותה עומדים לפעול בתי הדין השרעיים, ובה תתאפשר הגשה אלקטרונית של תביעות, בקשות ומסמכים, יתאפשר עיון בתיקים ומסמכים, וקבלת מידע אודות ההליכים המשפטיים המתנהלים בבתי הדין השרעיים.

חוק סדרי הדין השרעיים (قانون أصول المحاكمات الشرعية), וחוק הפרוצדורה האזרחית העות'מאני (قانون أصول المحاكمات الحقوقية), לפיו דנים בתי הדין השרעים בישראל, אינם כוללים, פרט לדרכי ההמצאה הרגילות, אפשרות המצאת כתבי בי-דין, באמצעות פקסימיליה או באמצעות המערכת הממוחשבת כגון "נט בתי הדין". על מנת לאפשר את השימוש במערכת החדשה, מוצע להוסיף אפשרות המצאת כתבי בי-דין, באמצעות "נט בתי הדין" וכן באמצעות פקסימיליה.

יצוין, כי לפי חוק הפרוצדורה העות'מאני, לצורך עיון במסמך שנמצא בתיק בית דין שרעי על הצדדים לבקש אישור של הקאדי בבית הדין. לכן, ובכדי לאפשר עיון בכל המסמכים בתיקי בתי הדין באמצעות "נט בתי הדין", הקאדים בבתי הדין השרעיים חתמו על החלטה משותפת להתיר עיון בכל המסמכים בתיקי בתי הדין, לצדדים ולבאי כוחם, ללא צורך בהיתר מראש של כל קאדי, וזאת מכוח סמכותם על פי סעי' 11 לחוק הפרוצדורה האזרחית העותמאני. בכך ניתן לאפשר עיון מרחוק במסמכים של בתי הדין, למעט מסמכים שסומנו כחסויים.

ג. להלן נוסח טיוטת התקנות המוצעות:

טיוטת תקנות מטעם משרד המשפטים:

טיוטת תקנות בתי הדין השרעיים (נט בתי הדין) התשפ"ב-2022

בתוקף סמכותי לפי סעיף 28(ב) לחוק הקאדים, התשכ"א-1961, ובהסכמת נשיא בית הדין השרעי לערעורים, אני מתקין תקנות אלה:

1. מטרת ההמצאה וההמצאה כדין (א) מטרת ההמצאה היא להביא לידיעת הנמען את תוכנו של מסמך שנדרש שיהיה בידעתו.

(ב) הנמען ייחשב כמי שיודע את תוכנו של מסמך אם הומצא לו לפי תקנות אלה.

2. הגדרות בתקנות אלה –

"בית הדין" – בית דין שרעי אזורי או בית הדין השרעי לערעורים.

"הודעה אלקטרונית" - הודעה בדבר קיומו של מסמך במערכת הממוחשבת הכוללת קישור אליו, שפתיחתו אפשרית באמצעות מנגנון הזדהות;

הודעת אימות המסירה" - הודעה שנערכה בידי מוסר המסמך סמוך ככל האפשר לאחר המצאתו, הכוללת פרטים בדבר אופן ההמצאה, ובכלל זה מקום ההמצאה, מועד ההמצאה ושעת ההמצאה ושמו של האדם שהמסמך נמסר לידי;

"המצאה" - מסירת מסמך לידי הנמען או הגשתו לבית הדין, לפי העניין;

"המצאה אלקטרונית" - המצאה באמצעות תקשורת בין מחשבים שדרכה ניתן להעביר או לקבל מסמך אלקטרוני;

"כתובת דואר אלקטרוני" - כתובת במערכת המאפשרת העברת מסרים אלקטרוניים, שבעליה מפעיל אמצעים סבירים לצורך הגנה על תיבת הדואר שבה, מפני שיבוש בעבודתה העלול לפגוע במהימנות המידע שבה;

"כתובת דואר אלקטרוני מאובטחת" - כתובת במערכת המשמשת להעברת מסרים אלקטרוניים שמתקיימים בה כל אלה:

(1) היא מאפשרת גישה לכתובת הדואר האלקטרוני רק באמצעות מנגנון הזדהות ומתעדת גישה כאמור;

(2) המערכת נוקטת, באורח סדיר, אמצעי הגנה סבירים מפני חדירה אליה ומפני שיבוש בעבודתה, העלולים לפגום במהימנות המידע שבה;

"מנגנון הזדהות" - מנגנון מאובטח המשלב אמצעי חומרה ותוכנה, הניתן לשליטתו הבלעדית של בעליו והמאפשר את זיהויו באופן ייחודי;

"מסמך אלקטרוני" - מסמך שהוא מסר אלקטרוני החתום בחתימה אלקטרונית כהגדרתם בחוק חתימה אלקטרונית, התשס"א-2001, הניתן לשמירה אלקטרונית ולאחזור;

"מערכת נט בתי הדין" - מערכת מחשבים שבאמצעותה פועלים בתי הדין ומתנהלים הליכים משפטיים.

חובת המצאה

3. (א)

המציא בעל דין המיוצג בידי עורך דין או טוען שרעי מסמך לבית הדין, ימציא עורך דינו או הטוען השרעי את העתקו לבעל הדין שכנגד או למיצגו בלא דיחוי, ולא יאוחר משלושה ימים ממועד ההמצאה לבית הדין או זמן סביר לפני מועד הדיון שנקבע, או במועד אשר ייקבע על ידי בית הדין, לפי המוקדם; אם בעל הדין אינו מיוצג בידי עורך דין או טוען שרעי, יגיש את המסמך למזכירות בית הדין, שתפעל להמצאתו.

(ב)

על אף האמור בתקנה (א), אם לא הצליחה מזכירות בית הדין לאתר את בעל הדין שכנגד לשם המצאת כתב תביעה או המסמך הראשון בתיק לאחר שנקטה באמצעים סבירים לאיתורו, רשאי המזכיר הראשי להורות על המצאה בידי בעל הדין, אם סבר כי הדבר יאפשר את ביצוע ההמצאה; ובלבד שאם בעל הדין לא נתן את הסכמתו או התעורר חשש לשלומו תתקבל החלטה בעניין בידי הקאדי.

דרכי המצאה

4.

אלה הן דרכי ההמצאה ומועדיה:

(א)

המצאה אלקטרונית –

ומועדיה

(1) המצאה אלקטרונית של מסמך אלקטרוני מבית הדין לנמען תהיה באמצעות משלוח הודעה אלקטרונית לכתובת הדואר האלקטרוני שהוא ציין בכותרת כתב טענותיו ואם היתה זו כתובת דואר אלקטרוני מאובטחת, יכול שתהיה אף באמצעות משלוח המסמך האלקטרוני עצמו;

(2) המצאה אלקטרונית של מסמך אלקטרוני לבית הדין תהיה באמצעות מערכת נט בתי הדין; המבקש להמציא לבית הדין מסמך אלקטרוני, ימסור לבית הדין כתובת דואר אלקטרוני או כתובת דואר אלקטרוני מאובטחת לצורך המצאה אלקטרונית כאמור בתקנת משנה (1);

(3) המצאה אלקטרונית של מסמך אלקטרוני מעורך דין לעורך דין תהיה באמצעות משלוח המסמך האלקטרוני לכתובת הדואר האלקטרוני של עורך הדין הנמען שצוינה בכותרת כתב טענותיו ועל עורך הדין השולח לוודא את קבלתו בידי עורך הדין הנמען;

(4) מועד שליחת המסמך האלקטרוני או ההודעה האלקטרונית, כפי שמופיע בשעון פנימי של מערכת המחשוב של השולח המכויל לפי כללים מקובלים, יהיה מועד ההמצאה של המסמך האלקטרוני, ואולם אם היה המועד אחרי השעה 17:00 בימים א' עד ה' בשבוע או ביום ו' או שבת או ביום חג מוסלמי שיש בו פגרה בבתי הדין השרעיים לפי תקנות בתי הדין השרעיים (פגרות), תשע"ו-2016, ייחשב המסמך האלקטרוני כאילו הומצא ביום החול שלאחריו;

(5) שליחת ההודעה האלקטרונית או המסמך האלקטרוני כאמור בתקנות משנה (1) או (3), לא תיחשב כהמצאה כדין במועד השליחה אם טען הנמען בדבר אי-קבלתו או בדבר קבלתו במועד מאוחר יותר של המסמך;

(ב)

המצאה בפקסימיליה –

(1) המצאה של מסמך בפקסימיליה תהיה למספר הפקסימיליה שציין הנמען בכותרת כתב טענותיו ;

(2) המצאה בפקסימיליה מוגבלת למסמך בהיקף של עד חמישה עשר עמודים והיא אינה חלה על המצאת המסמך הראשון המוגש במסגרת ההליך המשפטי ועל כתב תביעה ;

(3) יראו את המועד שצוין באישור משלוח הפקסימיליה כמועד ההמצאה ובלבד שבוצע וידוא טלפוני כי המסמך התקבל, ואולם –

(א) מסמך שהומצא כאמור אחרי השעה 15:00 בימים א' עד ה' בשבוע או ביום ו' או ביום מנוחה או פגרה שנקבע בחיקוק, יראוהו כאילו הומצא ביום החול שלאחריו ;

(ב) אם השולח הוא בית הדין ולא בוצע וידוא טלפוני, תיחשב השליחה כהמצאה כדין אלא אם כן טען הנמען בדבר אי-קבלת המסמך בפקסימיליה ; על הנמען לאמת את טענתו בתצהיר חתום כדין, ובית הדין יכריע בטענתו לגופו של עניין.

(ג) המצאה בדואר –

המצאה של מסמך בדואר תהיה באמצעות שליחתו בדואר רשום עם אישור מסירה לכתובת שציין הנמען בכותרת כתב טענותיו או למענו ; באין אפשרות להמציא כאמור – לכתובת הידועה לשולח של מגוריו או עסקו של הנמען ; יראו את מועד המסירה שצוין באישור המסירה כמועד ההמצאה ; מסמך שהומצא למען שהנמען ציין בכותרת כתב טענותיו ולא נדרש, יראוהו כמסמך שהומצא כדין, זולת אם בית הדין הורה אחרת ;

(ד) המצאה במסירה אישית –

(1) ההמצאה תהיה במסירת המסמך לידי הנמען שיידרש לאשר את קבלתו בכתב והיא תיעשה באמצעות עורך דין, טוען שרעי או אדם שבית הדין או מנהל בתי הדין הסמיכו לכך ; יראו את המועד שצוין בהודעת אימות המסירה כמועד ההמצאה ;

(2) על אף האמור בתקנת משנה (1), יראו מסמך כמסמך שהומצא כדין, אם הוא הונח במקום נראה לעין בסמוך לדלת ביתו או עסקו של הנמען בהתקיים אחד מאלה :

(א) הנמען סירב לקבל את המסמך או סירב לאשר את קבלתו בכתב ;

(ב) לא נמצא שום אדם שניתן להמציא לו את המסמך לפי תקנות אלה על אף שהשולח פעל בשקידה ראויה וסבירה כדי למסרו.

המצאה באמצעי אלקטרוני לא תחול במקרים אלה :

(א) אם זה המסמך הראשון המוגש במסגרת ההליך המשפטי או כתב תביעה, יומצא לנמען שאינו בית הדין בדואר או במסירה אישית, זולת אם היתה הסכמה אחרת בכתב של הנמען.

5. חריגים להמצאה באמצעי אלקטרוני

(ב) אם הנמען בעל דין שאינו מיוצג בידי עורך דין או טוען שרעי, זולת אם נתן את הסכמתו לכך בכתב או אם מסר לבית הדין כתובת דואר אלקטרוני או כתובת דואר אלקטרוני מאובטחת לצורך המצאה אלקטרונית מבית הדין אליו לפי תקנה 4(א)(2).

(ג) על מסמך שבשל טיבו לא ניתן להמציאו באמצעי אלקטרוני.

6. ביצוע ההמצאה (א) ההמצאה תהיה ככל האפשר לנמען עצמו; אם הנמען מיוצג בידי עורך דין או טוען שרעי, יש להמציא לו במקומו; אם מינה לשם ההמצאה מורשה מטעמו – ניתן להמציא למורשה במקומו.

(ב) אם אין אפשרות למצוא את הנמען, די בהמצאת המסמך בביתו לאחד מבני משפחתו הגרים עמו שם ושלפי מראית עין מלאו לו שמונה עשרה שנים.

(ג) התגורר הנמען מחוץ לתחומי המדינה ויש לו בתחומי המדינה נציג מטעמו המייצג אותו באופן קבוע בקשר לענייניו בישראל, ניתן להמציא לנציג אם ההליך המשפטי נוגע לאותו עניין; יחול סעיף 10 בשינויים המחויבים.

(ד) אם הנמען היא המדינה, יומצא המסמך למשרד פרקליט המחוז שבו נמצא מקום מושבו של בית הדין הדין בתובענה או הערעור.

(ה) אם הנמען תאגיד, יומצא המסמך למשרד או למען הרשום של התאגיד, ולתאגיד שהוקם בחוק – למשרדו של מנהל התאגיד.

(ו) אם הנמען רשות מקומית, יומצא המסמך ללשכת ראש הרשות או למשרד היועץ המשפטי של הרשות.

(ז) אם לנמען מונה אפוטרופוס, יומצא המסמך לאפוטרופוס שהתמנה לו כדין.

(ח) אם הנמען כלוא בבית סוהר, יומצא המסמך באמצעות מחלקת האסיר בשירות בתי הסוהר.

(ט) אם הנמען מדינה זרה כהגדרתה בחוק חסינות מדינות זרות, לרבות נציגות של מדינה זרה, או עובד בהן שהוא בעל חסינות דיפלומטית או קונסולרית, יומצא המסמך לפי חוק חסינות מדינות זרות.

7. תחליף המצאה 1. נוכח בית הדין שאי-אפשר להמציא מסמך לנמען בדרך שנקבעה, רשאי הוא להורות על המצאתו בכל דרך אחרת הנראית לו מתאימה בנסיבות העניין.

2. בקשה להוראה על תחליף המצאה תוגש בכתב ותפורט בה הסיבה המונעת את ביצוע ההמצאה בדרך שנקבעה ויחולו ההוראות האלה:

(א) אם הנמען הוא תושב ישראל שאין לו מען ידוע, יציין המבקש בבקשתו כי למיטב ידיעתו הנמען נמצא בישראל ולא ידוע לו היכן בדיוק הוא מתגורר ויצרף תדפיס של פרטי הנמען ממרשם האוכלוסין; רשאי קאדי לפטור את המבקש מצירוף התדפיס אם ראה שיש נסיבות מיוחדות לכך.

(ב) אם הנמען הוא תושב ישראל ויש לו מען בתחומי מדינת ישראל אך לא היה ניתן להמציא לו את המסמך, יציין המבקש בבקשה כי למיטב ידיעתו הוא נמצא בישראל ויצרף תדפיס של פרטי הנמען ממרשם האוכלוסין; כמו כן יציין בבקשה את הפעולות שבהן נקט כדי להמציא לו את המסמך.

(ג) אם הנמען אינו תושב ישראל אך נמצא בתחומי המדינה, יציין המבקש בבקשה כי למיטב ידיעתו הנמען נמצא בישראל ויצרף ראייה על כך, וכן יציין את הפעולות שנקט כדי להמציא לו את המסמך.

המצאה מחוץ לתחום 8. בעל דין רשאי להמציא כתב טענות מחוץ לתחום המדינה אם נקבע בדבר המלך במועצה על ארץ-ישראל, 1922 עד 1947 או נקבע על פי חיקוק אחר שמבחינה בינלאומית בית הדין בישראל מוסמך לדון בהליך.

הליך ההמצאה מחוץ 9. (א) בעל דין המעוניין להמציא כתב טענות מחוץ לתחום המדינה, יגיש בקשה בכתב לשם קביעת דרך ביצוע ההמצאה; בבקשה יפורטו העובדות המבססות את עילת התביעה, העובדות המבססות את עילת ההמצאה מחוץ לתחום המדינה ופירוט המקום שבו נמצא הנמען או ייתכן שנמצא.

(ב) בית הדין יורה על דרך ביצוע ההמצאה, לרבות הגשת כתבי טענות, והוא רשאי להורות שבנסיבות העניין אין להמציא את המסמכים מחוץ לתחום המדינה.

המצאה לנתבע 10. הומצא כתב טענות לנתבע באמצעות המצאה מחוץ למדינה או שהוא הגיע לישראל ושוהה בה לצורך הדיון, לא יראו בהמצאה משום ויתור על טענות בדבר כפירה בסמכותו הבינלאומית של בית הדין או טענות כי הפורום הישראלי אינו הפורום הנאות לדון בתובענה.

הוראות כלליות להמצאה 11. (א) אישור המשלוח בפקסימיליה, אישור המסירה בדואר והודעת אימות המסירה יישמרו בידי השולח והעתקם יוגש לבית הדין לפי הצורך או לפי החלטת בית הדין.

(ב) מנהל בתי הדין, בהסכמת נשיא בית הדין השרעי לערעורים, רשאי לפרסם הוראות טכניות בעניין אופן הגשת מסמך אלקטרוני ובין השאר בדבר מאפייני מסמך אלקטרוני ומצורפיו, דרישות חומרה ותוכנה, דרישות צורניות וכן בדבר דרכי תשלום אגרת בית הדין או כל תשלום שיש לשלם לבית הדין, לפי תקנות אלה.

_____ (חתימה)

גדעון סער

שר המשפטים

_____ ב _____ התש

(_____ ב _____ 20)

(חמ _____ 3-)

דברי הסבר

תקנה 1 – מטרת ההמצאה והמצאה כדין:

התכלית העומדת בבסיס המצאת מסמכים היא בהבאת תוכנם לידיעת הנמען לצורך ניהול הליך תקין לפי כללי הצדק הטבעי.

כמו-כן, התקנה קובעת כי הבאת תוכנו של מסמך לידיעת הנמען בהתאם לאחת מדרכי ההמצאה הקבועות מהווה חזקת המצאה. כלומר, חזקה שהנמען יודע את תוכנו של המסמך אם הומצא לו באחת הדרכים האמורות בתקנות.

תקנה 2 – הגדרות:

התקנה כוללת הגדרות של ביטויים שונים הנוגעים בין היתר למערכת נט בתי הדין ולהמצאה אלקטרונית. כך למשל מוצע להגדיר את "מערכת נט בתי הדין" באמצעותה פועלים בתי הדין השרעיים, ובה מתאפשרת לבעלי הדין ובאי כוחם, הגשה ועיון מקוונים במסמכים ובמידע בקשר להליכים משפטיים בבתי הדין השרעיים. כמו-כן, מוצע להגדיר "המצאה אלקטרונית" כהמצאה באמצעות תקשורת בין מחשבים שדרכה ניתן להעביר או לקבל מסמך אלקטרוני. נוסף על כך, מוצע להגדיר "הודעה אלקטרונית" מתייחסת להודעה הנשלחת ממערכת "נט בתי הדין" לנמען באמצעות דוא"ל ובה קישור (לינק) למסמך כגון החלטה או פסק דין, כאשר פתיחת הקישור מחייבת שימוש של הנמען במנגנון הזדהות כגון כרטיס חכם.

תקנה 3 – חובת המצאה:

תקנה 3 (א) מעגנת את החובה להמציא לצד שכנגד מסמך שהוגש לבית הדין. ככל שהמסמך הוגש לבית הדין על ידי בעל הדין המיוצג על ידי עורך דין או טוען שרעי, חובת ההמצאה לצד שכנגד מוטלת על עורך הדין או הטוען השרעי ועליו לפעול להמצאתו לצד שכנגד ללא דיחוי ולא יאוחר משלושה ימים ממועד ההגשה לבית הדין, או זמן סביר לפני מועד הדיון או מועד לביצוע שנקבע לפי המוקדם, או במועד אשר ייקבע על ידי בית הדין. לפי התקנה הנ"ל, בעל דין שאינו מיוצג מזכירות בית הדין תפעל להמצאת המסמך.

תקנה 3(ב), על אף האמור בתקנה 3(א), ככל שהמזכירות לא הצליחה לאתר את כתובתו של בעל הדין שכנגד לאחר שנקטה באמצעים סבירים לצורך איתור כתובת בעל הדין שכנגד לשם המצאת המסמך הראשון בהליך המשפטי או כתב התביעה. אך אם לא הצליחה מזכירות בית הדין לאתר את בעל הדין שכנגד, וסבר המזכיר הראשי שההמצאה תוכל להתבצע על ידי בעל הדין, רשאי הוא להורות לבעל הדין להמציא את המסמך הראשון בהליך או את כתב התביעה לבעל הדין שכנגד. אם בעל הדין אינו מסכים לכך שהוא יבצע את ההמצאה לבעל הדין שכנגד או אם עולה חשש לשלומו של בעל הדין הקאדי יחליט מי יבצע את ההמצאה.

תקנה 4 – דרכי ההמצאה ומועדיה; תקנה 5 – חריגים להמצאה באמצעי אלקטרוני:

כאמור לעיל, הבאת תוכנו של מסמך לידיעת הנמען בהתאם לאחת מדרכי ההמצאה הקבועות בתקנה זו מהווה חזקת המצאה. דהיינו, חזקה שהנמען יודע את תוכנו של המסמך.

1. המצאה אלקטרונית: ההתפתחות הטכנולוגית המאפיינת את התקופה שבה אנו חיים מאפשרת המצאה באמצעים אלקטרוניים. הניסיון מלמד כי המצאה בדרך זו היא יעילה ומביאה לצמצום עלויות, זמן וטרח, זאת בשונה מהמצאת מסמכים בעותק קשיח על ידי שליחתם בדואר רשום או באמצעות שליח.

בהתאם לתקנה 4(א)(1), המצאה אלקטרונית של מסמך (כגון, פסק דין או החלטה) מבית הדין לנמען תהיה על ידי משלוח הודעה במייל ("הודעה אלקטרונית") לכתובת הדוא"ל שצוין הנמען בכותרת כתב טענותיו ובה קישור למסמך, כאשר פתיחת הקישור מחייבת שימוש במנגנון הזדהות. יחד עם זאת, אם ברשות הנמען כתובת דואר אלקטרוני מאובטחת אשר הגישה אליה היא באמצעות מנגנון הזדהות (קיים לרוב בגופי ממשלה כגון פרקליטות), ניתן להמציא את המסמך גופו לכתובת הדוא"ל כאמור, זאת להבדיל ממשלוח קישור למסמך.

לפי תקנה 4(א)(2) למערכת נט בתי הדין ניתן להגיש רק מסמכים אלקטרוניים, אשר לפי ס' 2 לתקנות, הינו מסמך שנחתם בחתימה אלקטרונית מאושרת. יצוין כי תקנה 4(א)(2) מעגנת את "עקרון ההדדיות", לפיו, אם בעל הדין נהנה מיתרונות מערכת "נט בתי הדין" על ידי כך שהוא עושה שימוש במערכת ומגיש באמצעותה מסמכים, חובה עליו למסור לבית הדין את כתובת הדואר האלקטרוני שלו על מנת שיתאפשר לבית הדין להמציא לו מסמכים בדרך של המצאה אלקטרונית.

כאמור לעיל, לנוכח העובדה שהמצאה אלקטרונית נמצאה יעילה ומביאה לחיסכון בעלויות וטרח, תקנות אלו מרחיבות את השימוש באמצעי זה אף להמצאות המתבצעות בין עורכי דין. תקנה 4(א)(3) מסדירה המצאה אלקטרונית מעורך דין לעורך דין. לפי התקנה, ההמצאה תהיה באמצעות משלוח המסמך האלקטרוני לכתובת הדואר האלקטרוני על שעורך הדין הנמען כפי שצוינה בכותרת כתב טענותיו. כמו כן, על עורך הדין השולח לוודא את קבלת המסמך בידי עורך הדין הנמען. וידוא כאמור יכול שיעשה בדרכים המקובלות, כגון, שיחה טלפונית מלווה בתרשומת, קבלת מייל חוזר מהנמען המאשר את קבלתו וכיצוא בזה.

באשר למועד ההמצאה, בהתאם לתקנה 4(א)(4), מועד שליחת המסמך האלקטרוני או מועד משלוח ההודעה האלקטרונית נחשב למועד ההמצאה ואולם אם היה המועד אחרי השעה 17:00 בימים א' עד ה' בשבוע או ביום ו' או ביום מנוחה או יום פגרה שנקבע בחיקוק, ייחשב המסמך האלקטרוני כאילו הומצא ביום החול שלאחריו. יצוין כי על מנת להתגבר על תקלות טכניות שעשויות להביא לידי כך שהמסמך לא התקבל כלל בכתובת הדוא"ל של הנמען או שהתקבל במועד מאוחר למועד המשלוח, נקבע בתקנה 4(א)(5) כי המשלוח לא ייחשב כהמצאה כדין במועד השליחה אם טען הנמען בדבר אי קבלתו או בדבר קבלתו במועד מאוחר יותר.

חרף היתרונות שבהמצאה אלקטרונית, תקנה 5 קובעת נסיבות שבעטיין לא ניתן להמציא מסמך בהמצאה אלקטרונית:

א. אם היה זה המסמך הראשון המוגש בתיק או כתב תביעה (גם אם אינו המסמך הראשון המוגש), יש להמציאו לבעל הדין שכנגד בדרך המסורתית (דואר או מסירה אישית כמפורט להלן), זולת אם הייתה הסכמה אחרת בכתב של הנמען.

ב. אם הנמען הינו בעל דין שאינו מיוצג בידי עורך דין או טוען שרעי, זולת אם נתן הסכמתו לכך בכתב או מסר לבית הדין כתובת דואר אלקטרוני או כתובת דואר אלקטרוני מאובטחת לצורך המצאה אלקטרונית מבית הדין אליו לפי תקנה 4(א)(2).

ג. אם המסמך שמבקשים להמציאו מטיבו לא ניתן להמצאה באמצעי אלקטרוני (כגון מסמכים בפורמט שאינו מאפשר את סריקתם כגון מפות גדולות וכיוצא בזה).

יצוין כי בהתאם לתקנה 9(ב), מנהל בתי הדין מוסמך לפרסם הוראות טכניות בעניין אופן הגשת מסמך אלקטרוני, לרבות לעניין מאפייניו. הוראה זו נדרשת בעיקר על מנת להבטיח כי המסמכים יוגשו באופן התואם את דרישות מערכת "נט בתי הדין".

2. המצאה בפקסימיליה: בהתאם לתקנה 4(ב), ניתן להמציא מסמך למספר הפקסימיליה שציין הנמען בכותרת כתב טענותיו, ובלבד שהמסמך אינו עולה על חמישה עשר עמודים ואינו המסמך הראשון המוגש בתיק וכן כתב תביעה. יצוין, כי במסגרת התקנה האמורה, לא נכלל כתב הגנה, לנוכח העובדה שלפי הדינים השרעיים אין חובה להגיש כתב הגנה. מסמך שנשלח כאמור ייחשב כמצוי בידיעתו של הנמען ובלבד שבוצע וידוא טלפוני כי המסמך אכן התקבל. בהקשר זה יצוין כי אם השולח הוא בית הדין, תיחשב השליחה כהמצאה כדין אף אם לא בוצע וידוא טלפוני, אלא אם כן טען הנמען בדבר אי קבלתו של המסמך. על הטוען לאי קבלת המסמך לתמוך את טענתו בתצהיר חתום כדין. באשר למועד ההמצאה, יראו את המועד שצוין באישור משלוח הפקסימיליה כמועד ההמצאה ואולם היה המועד אחרי השעה 15:00 בימים א' עד ה' בשבוע או ביום ו' או ביום מנוחה שנקבע בחיקוק, ייחשב המסמך כאילו הומצא ביום החול שלאחריו. בהתאם לתקנה 9(א), על השולח לשמור בידו את אישור המשלוח בפקסימיליה ולהגישו לבית הדין לפי הצורך או לפי החלטת בית הדין.

3. המצאה בדואר: בהתאם לתקנה 4(ג), המצאה של מסמך בדואר תהיה באמצעות שליחתו בדואר רשום עם אישור מסירה לכתובת שציין הנמען בכותרת כתב טענותיו או למענו כפי שהוא מוגדר בסעיף 6 לתקס"דא. באין אפשרות להמציא כאמור, ניתן לשלוח את המסמך לכתובת הידועה לשולח של מקום מגוריו או עסקו של הנמען. מועד המסירה שצוין באישור המסירה ייחשב כמועד ההמצאה. אישור המסירה יישמר בידי השולח ויוגש לבית הדין לפי הצורך או לפי החלטת בית הדין.

הואיל ומצופה כי בעל דין שציין בכותרת כתב טענותיו מען להמצאה, יקפיד לאסוף את דברי הדואר שנשלחים לאותו מען, נקבע כי מסמך שהומצא בדואר רשום עם אישור מסירה למען שציין הנמען בכתב טענותיו וחזר בציון "לא נדרש", יראוהו כמסמך שהומצא כדין, זולת אם בית הדין הורה אחרת. כך לדוגמא, ייתכנו נסיבות מוצדקות שבעטיין לא אסף הנמען את דבר הדואר ובמקרים אלה, יהיה רשאי בית הדין לקבוע כי יש לראות את המסמך כמסמך שלא הומצא.

4. המצאה במסירה אישית: בהתאם לתקנה 4(ד) המצאה במסירה אישית תעשה באמצעות עורך טוען שרעי או אדם שבית הדין או מנהל בתי הדין הסמיכו לכך. ההמצאה תהיה במסירת המסמך לידי הנמען שיידרש לאשר את קבלתו בכתב. על מוסר המסמך לערוך הודעת אימות מסירה בסמוך ככל האפשר לאחר המצאתו, הכוללת פרטים בדבר אופן ההמצאה ובכלל זה, מקום, מועד ושעת ההמצאה וכן שמו של האדם שהמסמך נמסר לידי. המועד שצוין בהודעת אימות המסירה ייחשב כמועד ההמצאה. הודעת אימות המסירה תישמר בידי השולח ותוגש לבית הדין לפי הצורך או לפי החלטת בין הדין.

יצוין כי בנסיבות שבהן הנמען סרב לקבל את המסמך או לאשר את קבלתו בכתב או כאשר לא נמצא שום אדם שניתן להמציא לו את המסמך על אף שהשולח פעל בשקידה ראויה וסבירה על מנת למוסרו, יראו את המסמך כמסמך שהומצא כדיון, אם הוא הונח במקום הנראה לעין, בסמוך לדלת ביתו או עסקו של הנמען.

תקנה 6 – ביצוע ההמצאה:

תקנה זו מעגנת את הכלל שלפיו ההמצאה תהיה ככל האפשר לנמען עצמו. עם זאת, כאשר הנמען מיוצג על ידי עורך דין או טוען שרעי, יש להמציא את המסמכים לבא-כוח ואם מינה הנמען מורשה מטעמו לשם ההמצאה, ניתן להמציא למורשה במקומו. במקרים שבהם אין אפשרות לאתר את הנמען, די בהמצאת המסמך בביתו לאחד מבני משפחתו הגרים עמו ושלפי מראית עין מלאו לו שמונה עשרה שנה, זאת שכן, סביר לצפות כי אלה יעבירו לידיעת הנמען את המסמך.

בהתאם לתקנה 6(ג), אם מתגורר בעל דין בחו"ל ויש לו בתחומי המדינה נציג מטעמו המייצג אותו באופן קבוע בקשר לענייניו בישראל, ניתן להמציא את המסמך לנציג ובלבד שההליך המשפטי נוגע לאותו עניין. כמו-כן, תקנות 6(ד) עד 6(ט) מסדירות את אופן ההמצאה לגופים שונים כגון המדינה, תאגיד, רשות מקומית, אפוטרופוס, בית סוהר ומדינה זרה.

תקנה 7 – תחליף המצאה:

בנסיבות שבהן נוכח בית הדין כי לא ניתן להמציא לנמען מסמך בדרך שנקבעה בתקנות, רשאי הוא להורות על המצאתו בכל דרך אחרת הנראית לו מתאימה בנסיבות העניין. כך לדוגמה, רשאי בית הדין להורות כי ההמצאה תהיה בדרך של פרסום מודעה בעיתון יומי או בהדבקת עותק המסמך במקום שלפי הידוע הנמען התגורר בו או עסק בו לאחרונה.

בקשה להורות על תחליף המצאה תוגש בכתב ותפורט בה הסיבה המונעת את ביצוע ההמצאה. בהקשר זה יצוין כי נקבעו בתקנה הפרטים והמסמכים שיש לצרף לבקשה. כך לדוגמה, אם הנמען או תושב ישראל ואין לו מען ידוע, יציין המבקש כי למיטב ידיעתו הנמען נמצא בישראל וכי לא ידוע לו היכן בדיוק הוא מתגורר ויצרף לבקשה תדפיס של הנמען ממרשם האוכלוסין. אף על פי כן, יש שיקול דעת לקאדי לפטור את בעלי הדין מתדפיס רשות האוכלוסין וההגירה, שיקול דעת זה ניתן לנוכח העובדה שלא תמיד רשום מען ידוע במרשם האוכלוסין, כך לדוגמה באזור הפזורה הבדואית וכו'. אם נמען אינו תושב ישראל אך נמצא בתחומי המדינה, יציין המבקש כי למיטב ידיעתו הנמען נמצא בישראל ויצרף ראייה על כך, וכן יציין את הפעולות שנקט כדי להמציא לא את המסמך.

תקנה 8 – המצאה מחוץ לתחום המדינה:

באשר להמצאה מחוץ לתחום השיפוט, מוצע לקבוע כי בעל דין רשאי להמציא כתב טענות מחוץ לתחום המדינה אם נקבע שיש לבית הדין השרעי סמכות לדון בהליך לפי דבר המלך במועצה על ארץ-ישראל, 1922 עד 1947 או אם נקבע על פי חיקוק אחר כי מבחינה בינלאומית בית הדין השרעי מוסמך לדון בענייננו. בנוסף לכך, בית הדין רשאי לקבוע את דרך ביצוע ההמצאה האמורה, כאמור בתקנה 9, לרבות את אופן הגשת כתבי הטענות, והוא אף רשאי למנוע את ההמצאה אם הוא סבור שהיא אינה ראויה (תקנה 9(ב)). בכך מתקיימת הבקרה המתאימה

למניעת פגיעה בריבונות של מדינות אחרות.

תקנה 9- תהליך ההמצאה :

בעל דין המעוניין להמציא כתב טענות מחוץ לתחום המדינה, יגיש בקשה בכתב על מנת שבית הדין יורה לו על הדרך שבה תבוצע ההמצאה כאמור. בעל הדין ינמק בכתב אודות העובדות המבססות את עילת התביעה ואת עילת ההמצאה מחוץ לתחום המדינה וכן יפרט את המקום שבו נמצא הנמען או ייתכן שנמצא. כמו כן, מוצע לקבוע כי בעת מתן ההחלטה בדבר האופן שבו תבוצע ההמצאה, רשאי בית הדין להורות שבנסיבות העניין אין להמציא את המסמכים מחוץ לתחום המדינה. כך למשל, אם בית הדין ראה כי מדובר בהמצאה לגורם שאינו נדרש לצורך בירור עילת התביעה או כאשר מצא כי לא מתקיימת עילת המצאה מחוץ לתחום המדינה.

תקנה 10 – המצאה לנתבע הכופר בסמכות :

תקנה זו מעגנת את האפשרות של בעל הדין, ככל שהומצא לו כתב טענות בין אם זה באמצעות המצאה מחוץ למדינה ובין אם הומצא לו בעת שהוא שהה בישראל לצורך הדיון, לכפור בסמכות בית הדין לדון בתובענה ואף מעגנת את האפשרות כפי שנדונה בהרחבה בפסיקה לטעון כי הפורום הישראלי אינו הפורום הנאות לדון בתובענה. בנוסף לכך, תקנה זו נועדה למנוע ניצול לרעה של שהותו של בעל הדין או של עורך דינו בישראל לצורך הדיון בטענת חוסר סמכות או פורום בלתי נאות, זאת לשם המצאת כתב הטענות נגדו בתחום המדינה.

תקנה 11 – הוראות כלליות להמצאה :

כאמור לעיל, תקנה 11 (א) קובעת כי אישור המשלוח בפקסימיליה, אישור המסירה בדואר והודעת אימות המסירה יישמרו בידי השולח והעתקם יוגש לבית הדין לפי הצורך או לפי החלטת בית הדין. כמו כן, בהתאם לתקנה 11 (ב), מנהל בתי הדין מוסמך לפרסם הוראות טכניות בעניין אופן הגשת מסמך אלקטרוני, לרבות לעניין מאפייניו. הוראה זו נדרשת בעיקר על מנת להבטיח כי המסמכים יוגשו באופן התואם את דרישות מערכת "נט בתי הדין".